

Oponentský posudek na disertační práci Kateřiny Kolaříkové: “Freshwater macroinvertebrates and their use for assessment of environmental changes in running waters”

Předložená disertační práce se zabývá vlivem stresových faktorů (eutrofizace, acidifikace, těžké kovy, vybraná xenobiotika) na společenstva makrozoobentosu převážně z dlouhodobého hlediska. Lze ji rozdělit do dvou oddílů: i) Studován byl podélný profil českého úseku Labe a dolní tok Vltavy. Tyto práce byly součástí komplexního dlouhodobého průzkumu koordinovaného PřfUK. ii) Vliv acidifikace na vybraných lokalitách sítě GEOMON.

Formálně práce sestává ze společného úvodu, který zahrnuje i formulaci cílů práce, které jsou pojaty velmi široce – 8 otázek pokrývajících velké rozmezí studované problematiky. Dosažené výsledky jsou odpovídajícím způsobem diskutovány a shrnuty v kapitole „Závěry a perspektivy“. Následuje přehled uplatněných publikací a rukopisů včetně jejich abstraktů. Jedná se o 2 práce vyšlé v impaktovaných časopisech (IF 1,4, resp. 1,6), kde je uchazečka prvním autorem, 1 recenzovaný český sborník s anglickými souhrny, 1 submitted a 1 resubmitted rukopis (IF 2,8), kde je uchazečka v jednom případě prvním autorem.

V 1. publikované práci jsou dokumentovány změny obsahu Hg, Pb, Cd a As v podélném profilu Labe v průběhu sledovaných let 1993 – 2005. Přestože se kontaminace vody a sedimentu výrazně snížila, obsah sledovaných prvků se s výjimkou rtuti v organismech v zásadě nezměnil.

Opravdu se výrazně snížila kontaminace sedimentů, nebo to platí jen pro vodu? V sedimentech přetrvává stará zátěž z minulosti? Byla v labských sedimentech studována speciace kontaminantů, tj. jejich dostupnost pro bentické organismy?

2. článek o bioakumulaci izomerů HCH je zdařilou studií, která se zaměřuje i na staré zátěže a postihuje podstatnou část celého toku řeky. Zajímavým zjištěním je, že koncentrace HCH nenarůstá mezi trofickými úrovněmi makrozoobentos – ryby. Přitom cejn je v tekoucích vodách výrazně bentofágní.

V těchto dvou článcích mám nejasnost v kapitole „Metodika“ – vzorky makrozoobentosu byly konzervovány a uchovávány v kapalném dusíku. Ten má teplotu varu – 196° C. Uváděná teplota - 210 ° je teplota tání dusíku. Jaká je tedy teplota používaného kapalného dusíku?

3. práce je zhodnocením dlouhodobého projektu LABE. Popisuje změny společenstev makrozoobentosu v podélném profilu českého úseku Labe v letech 1996 – 2005. Velmi podrobná studie dokumentuje vliv zlepšujících se podmínek prostředí návratem dříve eliminovaných citlivějších druhů na straně jedné a pronikání nepůvodních druhů na straně druhé. Podrobná dokumentace šíření nepůvodních druhů má velký význam s ohledem na další vývoj. Rozsah materiálu zpracovaného v této práci je opravdu mimořádný, stejně jako detailní taxonomická determinace.

Vliv acidifikace na makrozoobentos byl studován na 9 lokalitách v pramenných oblastech vybraných toků sítě GEOMON České geologické služby (publikace 4 a 5). Kapitola v českém sborníku popisuje rozdíly ve složení makrozoobentosu potoků v rozmezí hodnot pH 4,0 – 7,7. V poslední práci hodnotí autorka vliv acidifikačního stresu na makrozoobentos, na metabolismus celého potočního společenstva a potravní sítě. Srovnáním strukturálních a funkčních metrik došla k závěru, že strukturální metriky založené na společenstvu makrozoobentosu citlivěji reagují na acidifikaci. Metodou analýzy stabilních izotopů prokázala změny ve složení potravy pakomárů a pošvatek čeledi Leuctridae v závislosti na stupni acidifikace.

Posun od konzumentů perifytonu k alochtonním zdrojům je zajímavý, ale je složité ho vysvětlit. Když byli hodnoceni pakomáři jako celek, zahrnuje to široké spektrum potravních strategií. Škoda, že v práci není alespoň zhruba taxonomické složení pakomárů. Jaká je diference potravní biologie u pošvatek čeledi Leuctridae?

Stanovené cíle práce byly splněny. Všechny práce publikované anglicky jsou velmi kvalitní a přinášejí nové poznatky o vlivu znečištění a acidifikace na společenstva makrozoobentosu. Zařazení příspěvku z českého sborníku je užitečné, protože je vlastně úvodem k poslednímu rukopisu. Autorka velmi dobře využila roční stáže na Helmholtz centru v Magdeburku, kde navázala užitečné kontakty a zjevně se výborně naučila týmové práci, jak svědčí její publikace kde často jako první autorka dokázala zkoordinovat velký počet spoluautorů. Prokázala schopnost vyhodnotit velmi rozsáhlé datové soubory včetně aplikace a modifikace nových přístupů při hodnocení nehomogenních multiparametrických souborů dat.

Celkově hodnotím předloženou práci jako velmi dobře odvedené dílo, které splňuje všechny věcné i formální požadavky na doktorskou disertační práci. Uchazečka prokázala schopnost samostatné vědecké práce. Předloženou disertační práci doporučuji k obhajobě a po jejím úspěšném průběhu k udělení titulu Ph.D. Kateřině Kolaříkové ve smyslu platných předpisů.

České Budějovice 12. 4. 2013

doc. RNDr. Josef Matěna, CSc.